

... het moet beter!

Terug naar de basis

Nederlandse scholieren scoren gemiddeld steeds slechter op basisvaardigheden. Hoe ingewikkeld is het om leerlingen wél fatsoenlijk te leren rekenen, lezen en schrijven en digitaal vaardig te maken?

Tekst Leo van Marrewijk Foto's Robin Utrecht

Het klinkt alarmerend uit de mond van Jaap Versfelt, directeur van de Stichting LeerKRACHT: „Nederland is kampioen vergaderen en administreren. En we degraderen als het gaat om ‘werken aan de lespraktijk.’” Versfelt bedenkt dat niet zelf; het is af te leiden uit internationaal OESO-onderzoek naar schoolleiders. Het is volgens hem slechts een van de problemen die ertoe leiden dat de prestaties van Nederlandse leerlingen al jaren achteruit hobbelen op internationale ranglijsten.

Versfelt, voormalig senior partner bij McKinsey, helpt met zijn Stichting LeerKRACHT scholen in Nederland – ruim 1300 – te werken aan een ‘verbetercultuur’. Want, zo zag en hoorde hij toen zijn vrouw de pabo ging doen en hij prachtige én schrijnende verhalen van zijn schoolgaande kinderen beluisterde: er zijn fantastische leraren, maar er zijn er ook die er een potje van maken. „Uit alle onderzoeken blijkt: de leraar maakt het verschil”, zegt hij. „Een kwalitatief goede leraar biedt de meeste leerwinst voor kinderen. Toen ik begon met mijn stichting, ben ik achter in het lokaal van een havo-klas gaan observeren. De eerste docent, Duits, was geweldig. Bij de volgende docent,

scheikunde, was de les oké. En vervolgens kwam er een docent wiskunde die de hele les alleen maar bezig was met orde houden en 250 keer ‘sstt!’ riep. Eén ding was duidelijk: geen enkel kind zou hier wiskunde leren.”

Het was een eyeopener. „Het verbaasde me enorm dat leraren weliswaar veel autonomie in de klas hebben, maar dat ze niet geestund werden. Ze kwamen niet bij elkaar in de klas, gaven elkaar

Amara, 12 jaar
groep 8 basisschool
Jeroen, Den Haag

„Ik woon sinds november 2019 in Nederland en heb de taal snel geleerd, ook al vind ik het soms nog lastig. Ik hoop dat ik naar het vwo mag. Toen ik net uit Pakistan kwam, zat ik in de taalklas en heb ik ook in de vakanties veel geoefend. Ik vind het goed dat er hier op school veel aandacht is voor rekenen en taal. Ik ben het met de minister eens dat dit heel belangrijk is. Je kunt thuis of in het weekend toch ook leuke dingen doen? Bovendien: als je beter wilt worden en iets bereiken, moet je op school gewoon je best doen.”

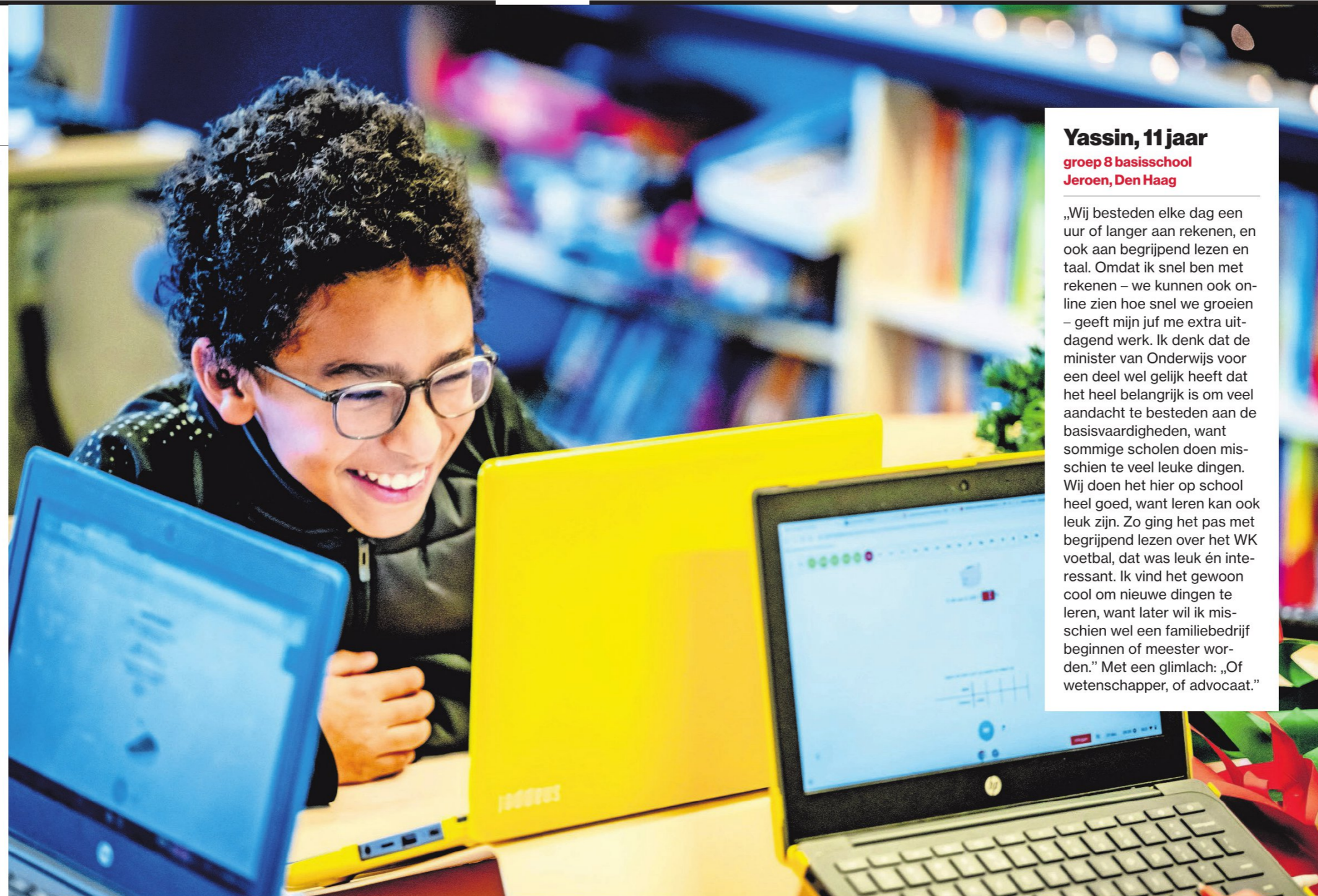
dus ook geen feedback, en de vraag ‘Hoe word je nou beter in je vak?’ werd niet gesteld. Terwijl het voor iedereen – in welke bedrijfstak dan ook – veel prettiger werken is als je beter wordt in je vak.”

De moraal van Versfelt's verhaal: als schoolleiders en collega's niet in de klas komen en niet zien wat er misgaat en wat beter kan, kunnen mensen jarenlang blijven aanmodderen. Waarvan het kind en de leraar zelf de dupe worden. En dat niet alleen: de verschillen tussen matige en sterke scholen in Nederland zijn zo groot, dat ze voor een kind het verschil kunnen betekenen tussen doorgaan op het vmbo of op havo/vwo na de basisschool.

Excellent

Dat kan Andrea Moret beamen. Ze werkte de afgelopen zeven jaar als directeur op basisschool De Klinker in Spijkenisse. Met ondersteuning van de stichting LeerKRACHT introduceerde haar school heel bewust en planmatig een verbetercultuur. De focus lag op de basisvaardigheden. Dat loonde, het predicaat van de inspectie groeide van ‘risicovol’ naar ‘excellente school’ in 2022. Een belangrijke factor: selectief zijn in wat je wel en niet doet als school. Moret: „De maatschappij vraagt veel van het onderwijs. Opvoedproblemen, social media, whatsapp-ruzieën oplossen, bewegend leren, muzikale vorming, mediawijsheid, digitale geletterdheid: het komt allemaal op ons bordje. Hou dan maar eens focus. Toen ik directeur werd, ben ik gaan tellen. Er waren 83 buitenschoolse activiteiten. Daarvan hebben we er zestig geschrapt.”

Minstens zo belangrijk was het introduceren van planmatige handelen. Per vak werden eerst beschikbare toetsgegevens geanalyseerd. Aan de hand daarvan formuleerde collega's per jaargroep duidelijke, meetbare doelen. Voor rekenen: de leerling weet hoe je de oppervlakte van een rechthoek

Yassin, 11 jaar
groep 8 basisschool
Jeroen, Den Haag

„Wij besteden elke dag een uur of langer aan rekenen, en ook aan begrijpend lezen en taal. Omdat ik snel ben met rekenen – we kunnen ook online zien hoe snel we groeien – geeft mijn juf me extra uitdagend werk. Ik denk dat de minister van Onderwijs voor een deel wel gelijk heeft dat het heel belangrijk is om veel aandacht te besteden aan de basisvaardigheden, want sommige scholen doen misschien te veel leuke dingen. Wij doen het hier op school heel goed, want leren kan ook leuk zijn. Zo ging het pas met begrijpend lezen over het WK voetbal, dat was leuk én interessant. Ik vind het gewoon cool om nieuwe dingen te leren, want later wil ik misschien wel een familiebedrijf beginnen of meester worden.” Met een glimlach: „Of wetenschapper, of advocaat.”

kan berekenen. Moret: „Die analyse, het planmatig handelen, het leren van je collega's en nagaan wat wel en niet werkt, dat kost allemaal tijd.” Die tijd, geeft Moret toe, is er alleen als je voldoende leerkrachten en een hecht, stabiel team tot je beschikking hebt. Met mensen die een stapje extra willen doen. Maar als je dat eenmaal goed hebt, levert het veel op. „Leerlingen ervaren meer plezier omdat ze beter inzicht krijgen in hun groei, en duidelijk voor ogen hebben: dit wil ik nog leren”, zegt Moret. „Leerkrachten zien dat leerlingen realistische doelen halen.”

Zelfs in coronatijd, voor de meeste scholen een horrorperiode waarin leerkrachten hun leerlingen nogal eens ‘kwijt’ waren, zette de groei van De Klinker door. Moret: „Juist omdat we de focus al

Een wiskundedocent zag ik de hele les alleen maar bezig met orde houden, riep 250 keer ‘sstt!’ Geen enkel kind zou hier wiskunde leren

– Jaap Versfelt, directeur Stichting LeerKRACHT

Duru, 12 jaar
groep 8 basisschool
Jeroen, Den Haag

„Ik ben naar Nederland verhuisd toen ik 6 jaar was; thuis praten we Turks. Scholen in Nederland zijn veel beter en leuker dan in Turkije, daar besteden ze niet zo veel aandacht aan kinderen. Rekenen vind ik soms moeilijk, maar het is wel goed dat we er veel mee bezig zijn. Taal vind ik leuker, vooral begrijpend lezen is belangrijk omdat je dat op de middelbare school ook veel nodig hebt bij alle vakken. En ik vind begrijpend lezen ook leuk. Het gaat dan bijvoorbeeld over een vulkaanuitbarsting of over hulphonden, dat vind ik interessante onderwerpen.”

zo sterk legden op de basisvaardigheden, was de coronatijd een prima periode voor ons. Iedereen wist wat hij of zij moest doen, al die externe afleiding was er niet.”

Vliegen

Inmiddels ziet Moret ook de andere kant van de medaille. Ze stapte afgelopen schooljaar over naar de Willibrordsschool in Rotterdam, waar het elke dag een uitdaging is om voldoende gediplomeerde juffen en meesters voor voor de groep te krijgen. En dat wordt alleen maar erger, vreest ze. Zeker nu het ministerie van

Onderwijs veel geld vrijmaakt (dit schooljaar 222 miljoen euro) om met hulp de basisvaardigheden op orde te krijgen. „Ik had onze school ook aangemeld voor zo'n hulpteam en ben helaas uitgeloot. Maar dan nog, stel dat we dat geld wel hadden gekregen: de tonnen vliegen je om de oren, maar wie helpt er dan? Vooral in binnensteden zijn er veel te weinig leerkrachten. En ik ben bang dat het allemaal erger wordt. Een collega-directeur die wel geld kreeg, schakelde een extern bureau in. Maar zo'n bureau trekt weer aan onze goede leerkrachten, dus we gaan er alleen maar op achteruit. Bovendien: als we in het onderwijs ergens geen behoefte aan hebben, zijn het wel nieuwe zogenaamde goeroes die ons vertellen dat het allemaal weer anders moet. We weten inmiddels wat wel en niet werkt.”

Met dat laatste is Jaap Versfelt het roerend eens. Ga vooral aan de slag met bewezen aanpakken, successen en rolmodellen, die laten zien hoe leerlingen groeien en bloeien, vindt hij. Versfelt: „Een voorbeeld: uit talloze internationale onderzoeken blijkt dat kinderen beter gaan presteren op het gebied van begrijpend lezen als ze een grotere woordenschat hebben en meer kennis van het onderwerp van een tekst. Dat klinkt misschien logisch, maar uit

enquêtes onder leraren blijkt dat zij denken dat het aanleren van leesstrategieën – bijvoorbeeld het herkennen van verwijswaarden – het allerbelangrijkst is.”

Daarnaast wil hij nog een misverstand uit de weg ruimen. „Lessen hoeven niet altijd ‘leuk’ te zijn. We vergeten weleens dat kinderen van nature leergierig zijn. Nieuwe dingen leren en successen laten zien, dat motiveert.”

Als we ergens geen behoefte aan hebben, zijn het wel nieuwe goeroes die ons vertellen dat het allemaal weer anders moet

– Andrea Moret, directeur basisschool

Wat zijn basisvaardigheden?

Met basisvaardigheden bedoelt het ministerie van Onderwijs:

■ rekenen-wiskunde ■ burgerschap en digitale geletterdheid
Het Masterplan basisvaardigheden ging in mei 2022 van start. Er

is 222 miljoen euro beschikbaar voor 645 scholen. Onderwijsminister Dennis Wiersma stelde bij de introductie van het plan

dat scholen betere ondersteuning nodig hebben, om ervoor te zorgen dat leerlingen met een stevige basis van school komen.

GEERT LANGENDORFF
Londen

Geld en postcode bepalen het lot van je kind

Een vriend uit Manchester vindt de Cito-toets een oneerlijk concept. Is het niet vreemd om kinderen in de laatste groep van de basisschool hun toekomst te laten bepalen? In dezelfde adem legde deze zoon van een gepensioneerd schoolhoofd uit waarom zijn vrouw en hij naar een chiquere buitenwijk verhuisden. Om zijn nog ongeboren zoon en dochter een goede kans te bieden, moesten ze in het juiste postcodegebied wonen.

In het Verenigd Koninkrijk bepaalt je wijk of deelgemeente waar je naar school kan. De betere instituten liggen over het algemeen in meer bemiddelde buurten. De verschillen zijn aanzienlijk, al wil de overheid graag anders doen geloven. Onderzoek leert dat een kwart van de leerlingen van school gaat zonder goed te kunnen lezen en schrijven. Klassenverschillen werpen tijdens de zoektocht naar een ‘secondary school’ hoge drempels op.

Voor zijn nog ongeboren zoon verhuisden ze naar een chiquere buitenwijk

Ouders zonder uitpuilende bankrekeningen komen uit bij ‘state schools’ of ‘grammar schools’, meer academisch gerichte opleidingen. Grammar schools bieden meer garantie op goede cijfers, maar liggen grotendeels in duurdere buurten. Bovendien zijn de plaatsen beperkt. Zonder toelatingsexamen kom je er niet binnen. Daar ligt de crux. Wie op een relatief matige basisschool zit en zich geen bijlessen kan veroorloven, valt buiten de boot.

Privéscholen hanteren een vrijer beleid, maar komen tegen een prijs. Jaargeld kan meer dan dertigduizend euro bedragen. Waarop de keuze ook valt, al dan niet gedwongen, de inzet is maximaal scoren bij de GCSE-examens. Deze testen, afgenomen als scholieren 16 worden, geven toegang tot zogenaamde ‘sixth forms’, de bovenbouw waar het gevecht voor toelating tot een universiteit begint.

De A-levels zijn van levensbelang. Om bij een topopleiding binnen te komen zijn alleen tieners voldoende. Niet toevallig scoren kinderen uit buurten met goede ‘primary-’ en ‘secondary schools’ het best. De Cito-toets mag mijn vriend vreemd overkomen, in het VK bepalen je postcode en je bankrekening vanaf de kleuterschool grotendeels je lot.

▲ Voor Eton College zijn diepe zakken nodig. Midden voor: oud-premier Boris Johnson. FOTO PRAIVE